

Zvočniški sklop (4)*

Poglavitni namen članka Polglasnik in zvočniški sklop v izglasju mlajših prevzetih besed je bil premislek fonološkega pravila, kakor ga predpisujejo veljavni pravorečno normativni priročniki — tj. predvsem opozoriti na pomanjkljivosti pravila in morebitne izjeme, tako zlasti [se:jm/'se:jam].¹ Pri tem sem izhajal iz pisne podobe jezika oz. vzorčnega besedja, na kar opozorim tudi v uvodni opombi (op. 1).

Vprašanje o <v> in njegovi naravi sem tu pustil ob strani, ker glede na zlogovno formulo NZSZN v izglasju (to je edina pozicija, s katero se ukvarjam) ni bistvenega pomena, ali je <v> v posamoglasniškem položaju oz. tisti glas, ki ga tradicionalna slovnica označuje kot [ʉ], dejansko različica /v/ ali /u/. Sicer je res, da v slednjem primeru (brez dvoma gre za u-jevske različice) ne gre za zvočniški — torej tudi soglasniški — sklop, temveč za dvoglasnik in zvočnik (kar velja tudi v primeru z /j/), vendar sem operiral z izrazi trenutno veljavnih normativnih priročnikov in je povedano hotelo tudi na neki način vplivati na natančnejšo opredelitev v njih — zato sem [ʉ] uvrstil v lestvico zvočnikov; hkrati — kot že omenjeno — mi je bila izhodiščna pisna podoba jezika (prim. že omenjene priročnike). Vprašanje o <v> sem hotel pustiti ob strani prav zaradi tega, ker je kamen spotike slovenskih fonetikov (in tudi drugih) že od začetkov sistematičnega preučevanja knjižnega jezika, a ga očitno ne bi smel — zato bom to popravil na tem mestu.

T. Srebot Rejec opredeljuje tradicionalno pojmovane različice /v/ kot u-jevske glasove (zložne in nezložne). Vendar v njenem gradivu (Srebot Rejec, 1981: 236) ni niti enega primera z [ʉ] kot drugim delom dvoglasnika — u-jevskost takega glasu je sicer očitna in nesporna (Tivadar, 1999: 350), vendar vse različice /v/ oz. /u/ niso bile obravnavane (kakor tudi ne dognanja artikulacijske fonetike). Nasprotno trdi T. Srebot Rejec (1999: 48): »Sestavila sem gradivo z /v/ in njegovimi variantami v vseh legah./« Omenjeni članek v Scando-Slavici je izključil obravnavo /v/ pred <l> in <r>, kajti trije govorci so ga v večini primerov govorili zobnoustnično (tako trdijo trije informanti, kajti razprava ponuja le informacijo o njihovi presoji, ne pa sonagramov); na ta problem opozarja H. Tivadar, kar izkazuje z analizo korpusa zbranih govorjenih besedil. Zobnoustnični [v/v] se v govorjenem (tudi knjižnem) besedilu pojavlja pogosto pred <l>, <r> v vzglasnem položaju in <j> [z bər'vjo], tj. ne le (normirano) izključno pred samoglasniki nesestavljenih besed. Tu lahko najdemo tudi minimalni par /u-v/, ki ga pogreša T. Srebot Rejec: [u'sra:n] : [vra:n] (primer navajam po Tivadar, 1999: 345). Dolžine zobnoustničnih <v> se včasih približujejo ali celo presegajo dolžino nenaglašene /u/ (pri istih govorcih). Zobnoustnični /v/ lahko traja tudi čez 50 ms (po Tivadar, 1999: 354), kar postavi pod vprašaj dolžino kot prozodično razločevalno lastnost. — Seveda je tu vprašanje, kako dolgo lahko ločujemo /u/ (najbolj tistem v njegovem položaju, kjer je najkrajši, tj. v prednaglasni poziciji — /u/ je seveda poleg /i/ in /ə/ že tako ali tako inherentno najkrajši samoglasnik /Srebot Rejec, 1988b: 21–54 idr./) in zložne, predvsem pa nezložne izgovore <v> in tudi <l> (po dolžini), seveda upoštevajoč enkratnost in neponovljivost vsakokratne tvorbe govorne verige — čeprav pri istem govorcu (prim. Vitez, 1999).

* Priučoče besedilo je odgovor na: Srebot Rejec, Tatjana (1999). Spet o zvočniškem sklopu, JIS XLV/1–2, 47–49, ki je odziv na: Jurgec, Peter (1999). Polglasnik in zvočniški sklop v izglasju mlajših prevzetih besed, JIS XLIV/7–8, 314–319. — Zahvaljujem se doc. dr. Eriki Kržišnik, da je pregledala ta članek.

¹ Enako velja za nekatere pogovorne uresničitve tipa [ˈmɔjər].

Tabela 1. — Primerjava povprečne dolžine zložnih (7 primerov) in nezložnih (21 primerov) u-jevskih različic zapisanega <v> v besednem izglasju pred nezvenečimi zaporniki (navajam po Srebot Rejec, 1981: 237, prva vrsta)² in /u/ v prednaglasnem položaju (9 primerov) nesmiselnih besed (cit. po Srebot Rejec, 1988b: 23, 26, 29), kjer so ti najkrajši.³ Govorijo isti trije govornici. Dolžine so v ms.

Govornici	Začetni nezložni v- pred nezvenečimi zaporniki	Začetni zložni v- pred nezvenečimi zaporniki	/u/ v prednaglasnem položaju
Ju	28	81	66
Ka	64	89	69
Pi	85	128	48

Ob priznanju, da sem nedavno morda prezrl del že raziskanega, zaključujem odgovor.

Literatura

- Bezljaj, France (1939). Oris slovenskega knjižnega izgovora. Ljubljana: Zdravstveno društvo.
- (1971). Osnove fonetike. Ljubljana.
- Gimson, Alfred Charles (1998). An introduction to the pronunciation of English. Gimson's pronunciation of English. London: Arnold.
- Srebot Rejec, Tatjana (1973). Poskus kontrastivne analize slovenskega fonema /v/ z angleškim fonemom /v/. JiS XIX/3, 89–93.
- (1975a). Soglasniški sklopi v slovenščini in kontrastivna analiza angleških in slovenskih soglasniških sklopov. Magistrska naloga. Ljubljana. Delno objavljeno v: Srebot Rejec, Tatjana (1975b). Začetni in končni soglasniški sklopi v slovenskem knjižnem jeziku. SR XXIII/3–4, 289–320.
- (1981). On the Allophones of /v/ in Standard Slovene. Scando-Slavica XXVII, 233–41.
- (1987a). The sound systems of English and Slovene compared: a distinctive feature analysis. Linguistica XXVII, 47–61.
- (1988a). Kakovost slovenskih in angleških samoglasnikov (kontrastivna analiza obeh sestavov po njihovi kakovosti s stališča akustične, artikulacijske in avditivne fonetike). JiS XXXIV/3, 57–64.
- (1988b). Word Accent and Vowel Duration in Standard Slovene: An Acoustic and Linguistic Investigation. München: Otto Sagner (Slavistische Beiträge, 226). Objavljeno v: Srebot Rejec, Tatjana (1987b). Word Accent and Vowel Duration in Standard Slovene. (An Acoustic and Linguistic Investigation). Dissertation. Klagenfurt.

² Nekaj primerov — obravnavani glas je zapisan poševno: <Vbij mu v glavo!>, <Vpij!>, <Vtisi!>, <Vdolbi!> (primeri po Srebot Rejec, 1981: 236).

³ Primeri (obravnavane /u/ podčrtal P. J.): <reci tutút enkrat, ne dvakrat> (po vzorcu 'nakúp'), <reci dudúdu trikrat, ne dvakrat> (po vzorcu 'na kúpu'), <reci susús enkrat, ne dvakrat> (po vzorcu 'obút') itn. (nav. po Srebot Rejec, 1988b: 256–57).

- (1990b). Zveze dveh zapornikov v slovenščini in angleščini. (Sequences of two plosives in Standard Slovene and English). Ljubljana: IJS. Brez meritev objavljeno v: Srebot Rejec, Tatjana (1990a). Zveze dveh zapornikov v slovenščini in angleščini. SR XXXVIII, 265–84.
- (1992). Initial and Final Sonorant Clusters in Slovene. *Linguistica XXXII*, 227–30.
- (1996). Memorandum in matematika v slovenščini in angleščini. *Razprave II. razreda XV*, 155–64.
- (1997). Nekaj o stavčni intonaciji v knjižni slovenščini. SR XLV/3–4, 429–55.
- (1998a). On the vowel system in present-day standard Slovene. *Jezikovne tehnologije za slovenski jezik: Mednarodna multi-konferenca Informacijska družba (...)*. Ljubljana: IJS, 22–24.
- (1998b). O slovenskih samoglasniških sestavih zadnjih 45 let. SR XLVI/4, 339–46.
- Tivadar, Hotimir (1998). Govorjeni knjižni jezik — njegovo normiranje in uresničevanje. (Ob akustični analizi fonema /v/ na primerih iz radijskih besedil). Ljubljana (...). Delno objavljeno v: Tivadar, Hotimir (1999). Fonem /v/ v slovenskem govornem knjižnem jeziku. SR XLVII/3, 341–361.
- Vitez, Primož (1999). Od idealnih jezikovnih struktur k strategiji realnega govora. SR XLVII/1, 23–48.

Peter Jurgec
Ljubljana

Kaj je račununalništvo?
Računalništvo je neizogibna sestavina sodobnega življenja. Vse, kar deluje, je podvrženo računalniški obravnavi. Računalniki so danes prisotni v vsaki sferi življenja, od domačih računalnikov do globalnih komunikacijskih sistemov. Računalništvo omogoča hitre in natančne izračune, shranjevanje in prenos informacij. Brez računalništva bi bilo nemogoče razviti sodobne tehnologije, kot so avtomobilski in letalski inženiring, medicinska diagnostika, finančni trg in mnogi drugi. Računalništvo je ključna tehnologija za razvoj in napredovanje civilizacije.

Kaj je in kaj deluje v računalniškem sistemu?
Čeprav je računalniški sistem zelo zapleten, je njegova osnova preprosta. Vse, kar deluje, je podvrženo računalniški obravnavi. Računalniki so danes prisotni v vsaki sferi življenja, od domačih računalnikov do globalnih komunikacijskih sistemov. Računalništvo omogoča hitre in natančne izračune, shranjevanje in prenos informacij. Brez računalništva bi bilo nemogoče razviti sodobne tehnologije, kot so avtomobilski in letalski inženiring, medicinska diagnostika, finančni trg in mnogi drugi. Računalništvo je ključna tehnologija za razvoj in napredovanje civilizacije.

Kaj je to: kje sta in kaj delata?
Čeprav je računalniški sistem zelo zapleten, je njegova osnova preprosta. Vse, kar deluje, je podvrženo računalniški obravnavi. Računalniki so danes prisotni v vsaki sferi življenja, od domačih računalnikov do globalnih komunikacijskih sistemov. Računalništvo omogoča hitre in natančne izračune, shranjevanje in prenos informacij. Brez računalništva bi bilo nemogoče razviti sodobne tehnologije, kot so avtomobilski in letalski inženiring, medicinska diagnostika, finančni trg in mnogi drugi. Računalništvo je ključna tehnologija za razvoj in napredovanje civilizacije.